

Список літературних джерел.

1. Міністерство освіти і науки України. *Порядок утворення та умов функціонування спеціальних класів у закладах загальної середньої освіти*. Наказ МОН України від 20.09.2024. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-24#Text>
2. **Постанова Кабінету Міністрів України № 1036 від 26 серпня 2025 року «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти** : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1036-2025-%D0%BF#Text>
3. Booth T., Ainscow M. *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. – Bristol: CSIE, 2019.
4. UNESCO. *Ensuring Inclusive and Equitable Quality Education for All*. – Paris, 2022.
5. Florian L., Pantić N. *Teacher Education for the Changing Demographics of Schooling*. – Springer, 2023.

Рибак Ольга Анатоліївна,
к.пед.н., старший науковий співробітник відділу
української жестової мови,
Інститут спеціальної педагогіки та психології імені
Миколи Ярмаченка НАПН України, директор
Хмельницького
інклюзивно-ресурсного центру №1

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЧА ЖЕСТОВОЇ МОВИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКІСНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ

Проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку (КО) особи з порушеннями слуху із застосуванням жестової мови – це важливий процес, спрямований на всебічне вивчення когнітивного, мовленнєвого, емоційного, соціального розвитку дитини з урахуванням її комунікативних особливостей. Метою комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, в тому числі і дитини з порушеннями слуху, є визначення рівня її загального розвитку, інтелектуального, мовного, емоційного, соціального і рухового, виявлення сильних сторін та потреб у підтримці, формування індивідуальні потреби та корекційно-розвиткового маршруту, а також забезпечення адекватної комунікації дитини та родини (жестомовної) із фахівцями ІРЦ через жестову мову або інші альтернативні засоби.

Оцінка проводиться рідною або основною мовою дитини. Якщо дитина комунікує жестовою мовою, то спілкування, тестування, інструкції подаються нею. За необхідності використовується переклад інструкцій на українську жестову мову. Мета такої КО дитини з порушеннями слуху – це не перевірка знань усного мовлення, а оцінка реальних когнітивних та комунікативних здібностей дитини. Важливо створити емоційно комфортне середовище, щоб дитина могла проявити свій потенціал [1].

Основні напрямки оцінювання: когнітивний розвиток із застосуванням невербальних методик, наприклад, *Leiter*, ігрових завдань на логіку, пам'ять, увагу тощо; друга сфера – це мовленнєвий та комунікативний розвиток [2]. Тут ми розглядатимемо рівень володіння жестовою мовою, розуміння зверненого мовлення або жестів, розвиток дактильного або письмового мовлення [3,4]; емоційно-соціальний розвиток – особливості спілкування з однолітками та дорослими, самооцінка, поведінкові реакції, емоційна стабільність; руховий розвиток включатиме дослідження дрібної та загальної моторики, рівня просторової орієнтації; академічна готовність дитини та навчальні навички – знання букв, цифр, рівень загальної пізнавальної активності, наявність компетенцій відповідно до стандарту.

Інструменти та методики: адаптовані тести з перекладом жестовою мовою або невербальні методики, спостереження в природних умовах: гра, взаємодія тощо, бесіда з батьками щодо розвитку дитини, її комунікативного досвіду, використання слухових апаратів чи кохлеарних імплантатів, аналіз продуктів діяльності – зошитів, малюнків, творчих робіт тощо.

За результатами оцінювання формується загальна психолого-педагогічна характеристика за результатами оцінювання, де буде відображено рівень розвитку кожної з перерахованих вище сфер, рекомендації щодо адаптацій середовища, опису ефективних засобів комунікації, пропозицій щодо підтримки в освітньому процесі тощо.

Роль перекладача/ки в процесі проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини з порушеннями слуху в умовах інклюзивно-

ресурсного центрі (ІРЦ) є надзвичайно важливою [5], адже саме від його/її професійної участі залежить точність результатів оцінювання та комфорт дитини.

Перекладач/ка жестової мови – це посередник у процесі комунікації дитини, яка послуговується українською жестовою мовою та командою фахівців ІРЦ [5,6]. Його головна мета – забезпечити рівний доступ дитини до процесу оцінювання, зробити комунікацію зрозумілою, точною та комфортною.

Основними завданнями перекладача/ки під час КО будуть наступні:

1. Передача інформації – переклад інструкцій, запитань, пояснень фахівців ІРЦ жестовою мовою, передача відповідей дитини та/або батьків усною українською мовою членам команди, забезпечення повноти, точності та нейтральності перекладу (без спотворень змісту).

2. Підтримка комунікативного середовища: створення сприятливих умов, щоб дитина могла проявити свої сильні сторони, забезпечення зорового контакту, правильного розташування в просторі (щоб дитина бачила і перекладача і фахівця ІРЦ).

3. Адаптація інструкцій: за потреби - адаптування складних лінгвістичних конструкцій української мови до жестового варіанту, зберігаючи зміст, допомога у поясненні умов завдань, якщо вони мають вербальний компонент.

4. Підтримка команди ІРЦ: консультування фахівців щодо особливостей комунікації жестовою мовою тощо.

Роль перекладача/ки на етапах проведення КО:

- підготовчий етап: знайомство з дитиною, її рівнем володіння жестовою мовою, обговорення із фахівцями ІРЦ форми співпраці;
- проведення КО: забезпечує двосторонній переклад між дитиною та фахівцями, стежить за комфортом, допомагає уникати непорозумінь;
- підбиття підсумків: може надати коментарі команді ІРЦ щодо рівня володіння жестовою мовою дитиною або особливостей комунікації (за згодою);

- зворотній зв'язок із батьками: перекладає результати оцінки, якщо батьки теж послуговуються жестовою мовою, перекладає питання батьків та відповіді фахівців за результатами КО.

Отже, наявність перекладача української жестової мови під час проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку (КО) особи з порушеннями слуху – це вимога до забезпечення доступності оцінювання, якості наданих послуг в умовах ІРЦ та реалізація засад безбар'єрності.

Список використаних джерел:

1. Кульбіда С.В., Рибак О.А., Рапіна Л.А. (2025). Шляхи реалізації мовної політики української жестової мови: монографія. ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, відділ української жестової мови. Київ, 2025. Режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746117>
2. Кульбіда С.В. (2024). Соціокультурний дискурс української жестової мови в умовах сьогодення: *монографія*. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Відділ української жестової мови. Київ, 2024. 256 с.
3. Ручна-Зручна розмова. Путівник жестовою мовою / Ганна Ткач. Ілля. Ірини Куценко. - Київ : ТОВ «Видавничий дім «Міміно»», 2023. - 120 с. (переклад жестовою мовою Ольги Рибак).
4. Міськов Г.В. (2025). Вимірювання базових емоційних реакцій під час війни: кроки емпіричного дослідження. *Особлива дитина: навчання і виховання*, №118 (2), 193-213. <https://doi.org/10.33189/ectu.v118i2.239>
5. Рибак О.А. (2024). *Перекладач жестової мови: основні аспекти професійної діяльності в Україні*. Безбар'єрність в освіті особи з особливими потребами: досвід та інновації. *Матеріали X Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології*. ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна, С. 348-351. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743146/>
6. Кульбіда С.В., Рибак О.А., Міськов Г.В. (2025). Аналітичні матеріали для МОН України : препринт. 50 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746119>